

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Verdieping bewaken en beveiligen, editie juli 2023 (2/2023)

Hofkamp, R.; Marijnissen, D.; Roy van Zuijdewijn, J.H. de; Schlicher, L.P.J.; Land, S.W. van 't; Spithoven, R.; ... ; Bakker, E.

Citation

Hofkamp, R., Marijnissen, D., Roy van Zuijdewijn, J. H. de, Schlicher, L. P. J., Land, S. W. van 't, Spithoven, R., ... Bakker, E. (2023). *Verdieping bewaken en beveiligen, editie juli 2023 (2/2023)*. Den Haag: Leiden Universiteit. doi:10.13140/RG.2.2.15162.36804

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3718469>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Verdieping

Bewaken en Beveiligen

2/2023
Juli 2023

De Verdieping Bewaken en Beveiligen is een periodiek product van het onderzoeksproject Bewaken en Beveiligen van Universiteit Leiden. Het brengt verdieping aan op actuele gebeurtenissen en ontwikkelingen gerelateerd aan het stelsel Bewaken en Beveiligen. Deze Verdieping wordt aangeboden aan experts die werkzaam zijn bij de stelselpartners en de ketenpartners van het stelsel. Daarnaast wordt dit product aangeboden aan geïnteresseerden in het Umfeld van het stelsel: academici, journalisten en politici.

De Verdieping Bewaken en Beveiligen is mede mogelijk gemaakt door een subsidie van het Kenniscentrum Bewaken en Beveiligen in het kader van het ontwikkelen van een wetenschappelijke ring rond het stelsel.

**Universiteit
Leiden**
Institute of Security
and Global Affairs

Inhoudsopgave

De OVV over het gebruik van 'Zachte informatie'	1
Verdieping: 'Zachte informatie' incorporeren in nieuwe dreigingsanalysefunctie roept veel vragen op	1
Minister Kaag over bedreigingen in College Tour	2
Verdieping: De effecten van bedreigingen, intimidatie en beveiliging op denken en handelen	2
Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 58 en impact op het stelsel: terrorisme blijvende prioriteit	4
Verdieping: Zeer omvangrijke groep doelwitten	4
Game theory en serious gaming als onderdeel van de Strategische Onderzoeksagenda Bewaken en Beveiligen	5
Verdieping: Op zoek naar een betere positionering van rapid response teams en verdeling van persoonsbeveiligers	5
Aanslagen op politici Japan	6
Verdieping: Persoonsbeveiliging onder druk	6
Lokale nuchterheid? Een verkennend onderzoek naar de lokale preventie van bedreiging en intimidatie door online complotdenkers	7
Verdieping: Preventie door inzet lokale netwerken en publieke organisaties	7

De Verdieping Bewaken en Beveiligen is een publiek document. Verdere verspreiding is toegestaan. Inhoudelijke reacties zijn welkom op bewakenenbeveiligen@fgga.leidenuniv.nl. De naam en affiliatie van de auteurs kunt u vinden aan het eind van elke verdieping.

Verdiepingen

De OVV over het gebruik van 'Zachte informatie'

In het rapport 'Bewaken en beveiligen. Lessen uit drie beveiligingssituaties' van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OVV) wordt geconcludeerd dat het stelsel Bewaken en Beveiligen zich te veel fixeert op concrete dreigingsinformatie. Een duidelijke systematiek om 'zachte informatie' op de juiste wijze te betrekken bij het opstellen van dreigingsinschattingen ontbreekt. De OVV adviseert daarom te komen tot integrale dreigingsinschattingen waarin meer dan alleen concrete dreigingsinformatie wordt betrokken om zo in plaats van alleen voorspelbare ook voorstelbare dreigingen het hoofd te kunnen bieden.¹

In de kabinetsreactie op het rapport van de OVV bepleitte de minister van Justitie en Veiligheid een grondige herziening van het stelsel Bewaken en Beveiligen. Naast wijzigingen in onder meer de gezagslijn, het opzetten van een orgaan voor onafhankelijk toezicht en het ontwikkelen van een wettelijk kader voor het stelsel, staat ook innovatie van de dreigingsanalysefunctie centraal. De 'klassieke' analysefunctie is niet meer afdoende om weerstand te bieden tegen het huidige dreigingsbeeld, aldus de minister. De te nauwe focus op concrete dreigingsinformatie dient verbreed te worden door ook aandacht te hebben voor 'zachte informatie' en kennis over dreigingsfenomenen.²

Verdieping: 'Zachte informatie' incorporeren in nieuwe dreigingsanalysefunctie roept veel vragen op

De door de minister overgenomen aanbevelingen van de OVV zijn begrijpelijk. De driemoordenopdebroer, advocaat

en vertrouwenspersoon van de kroongetuige in de zaak Marengo raakten diep aan het functioneren van meerdere vitale instituties binnen de Nederlandse democratische rechtsorde. Na de moorden op de eerste twee slachtoffers uitte het derde slachtoffer al stevige kritiek op het functioneren van het stelsel.³ Na de derde moord intensiveerde de politieke en maatschappelijke druk om te handelen waarop de minister reageerde met een voorstel tot een herziening van het stelsel. De voorgestelde stelselwijzigingen leiden echter ook tot nieuwe vraagstukken. Want wat is dan precies 'zachte informatie'? Welke zachte informatie is wel relevant voor het stelsel en welke niet? Wie beoordeelt dat? En hoe moet deze zachte informatie uiteindelijk worden meegewogen in dreigingsanalyses?

De OVV geeft geen letterlijke definitie van 'zachte' informatie. In het rapport lijkt men te doelen op alle informatie waaruit niet direct een concrete dreiging kan worden vastgesteld, maar die wel kan bijdragen aan een breder beeld rondom mogelijke dreigingen. Zo wordt in de samenvatting van het rapport gesteld dat het stelsel te veel is gefocust op concrete dreigingsinformatie en wordt bij zachte informatie gesproken over "*minder concrete signalen*" die "*niet altijd hun weg vonden naar de dreigingsinschatting*".⁴ Daarnaast wordt gesproken over relevante informatie buiten de bekende feiten en omstandigheden in de politiesystemen. Als voorbeeld wordt informatie genoemd die bij de personen rondom de kroongetuige bekend was omdat zij bijvoorbeeld uit die woonomgeving afkomstig zijn. Contextinformatie die door hen werd gegeven, werd niet altijd meegewogen. Ook was er in de uiteindelijke weging van dreigingen te weinig aandacht voor het gebrek aan informatie, aldus de OVV.⁵ Het probleem van onvolledige en het gebruik van 'zachte informatie' is niet iets nieuws. Immers, de politie moet

¹ S. Zouridis, Bakkum, E.A., & Verheij, C.A.J.F., *Bewaken en Beveiligen: Lessen uit drie beveiligingssituaties* (Den Haag: Onderzoeksraad voor Veiligheid, 2023).

² Yeşilgöz-Zegerius, D., *Kabinetsreactie Vernieuwing stelsel bewaken en beveiligen en reactie OvV-rapport bewaken en beveiligen* (Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2023).

³ Nieuwsuur. "Misdaadverslaggever wist: hulp aan kroongetuige was levensgevaarlijk." Youtube video, 19:23. 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=4W2WDuUKV8A>

⁴ S. Zouridis, Bakkum, E.A., & Verheij, C.A.J.F., *Bewaken en Beveiligen: Lessen uit drie beveiligingssituaties* (Den Haag: Onderzoeksraad voor Veiligheid, 2023), p.9.

⁵ S. Zouridis, Bakkum, E.A., & Verheij, C.A.J.F., *Bewaken en Beveiligen: Lessen uit drie beveiligingssituaties* (Den Haag: Onderzoeksraad voor Veiligheid, 2023), p.112.

vaak al handelen op basis van onvolledige informatie. Aanslagen worden niet voorkomen omdat daders met de politie delen waar en wanneer zij zullen toeslaan, maar door een grondige analyse van vaak onvolledige plukjes informatie die gezamenlijk een beeld vormen. Bovendien bestaan er tussen concrete dreigingsinformatie en 'zachte informatie' nog vele soorten grijstinten die op de een of andere manier toch zullen moeten worden gewogen. Als het Team Criminele Inlichtingen van de politie informatie deelt dat op een bepaalde tijd en op een bepaalde plaats iets kan gaan gebeuren, zal eenieder het ermee eens zijn dat daarnaar gehandeld moet worden. Maar wat te doen met al die duizenden uren vaak lastig verstaanbare of moeilijk te duiden gesprekken die getapt worden in opsporingsonderzoeken die niet direct met het stelsel te maken hebben? Of online dreigingen waarvan de herkomst niet achterhaald kan worden? En wat te doen met een melding van een ver familielid die een keer een 'verdachte' auto voorbij ziet rijden?

Het idee van de minister is om 'zachte informatie' vooral te incorporeren in de te hernieuwen dreigingsanalysefunctie. Daarmee wordt de vraag hoe met 'zachte informatie' om te gaan een belangrijk vraagstuk voor beleid en uitvoering. Een van de grootste uitdagingen daarbij is hoe deze informatie binnen alle afzonderlijke partners in het stelsel haar weg weet te vinden naar de dreigingsinschattingen. Naast harde procesafspraken over informatiedeling, vraagt dit van alle medewerkers die informatie verwerken binnen een van de stelselpartners de extra inspanning om naast bijvoorbeeld een inlichtingen- of opsporingsperspectief ook vanuit een dreigingsperspectief naar informatie te kijken en deze pro-actief met de dreigingsanalysefunctie binnen het stelsel te delen. Alleen dan ontstaat een breder integraal beeld dat in een vroegtijdig stadium mogelijkheden biedt om potentiële dreigingen te ondervangen.

Auteur: Roy Hofkamp
Universiteit Leiden

Minister Kaag over bedreigingen in College Tour

In het KRO-NCRV programma College Tour reageert minister van Financiën en vicepremier Sigrid Kaag geëmotioneerd op de grote zorgen van haar dochters over de bedreigingen aan haar adres. Kaag zegt nog geen besluit te hebben genomen of ze meedoet aan de volgende verkiezingen.⁶ Bedreigingen en intimidatie worden door een deel van de politieke ambtsdragers nog steeds gezien als 'risico van het vak'.⁷ Toch is er de laatste jaren verschuiving zichtbaar in dit narratief. Steeds meer beroepsgroepen spreken zich openlijk uit over de bedreigingen en intimiderende uitingen die hen ten deel vallen en de impact daarvan op met name het werkplezier en de geestelijke gezondheid.⁸

Verdieping: De effecten van bedreigingen, intimidatie en beveiliging op denken en handelen

Wat wel of niet als bedreigend of intimiderend wordt ervaren, hoe mensen omgaan met bedreigingen en intimidatie en welke impact dit heeft op het werk en het leven van bijvoorbeeld een bestuurder is moeilijk te voorspellen. Er zijn individuele en situationele factoren die een rol spelen bij de beoordeling van de ernst van een incident en de reactie op het incident.⁹ Bij individuele factoren gaat het bijvoorbeeld om de mate van zelfredzaamheid en veerkracht. Situationele factoren liggen buiten de persoon. Hierbij spelen aard en omvang van de bedreiging een rol maar ook daderkenmerken. Een eenmalig emotioneel bericht op social media van een geëmotioneerde burger over een concreet besluit zal waarschijnlijk als minder bedreigend worden ervaren dan een reeks van vernielingen aan persoonlijke eigendommen gedurende een aantal weken van een anonieme dader.

⁶ "Dochters Sigrid Kaag in College Tour: bang voor aanslag op moeder", KRO-NCRV, geraadpleegd op 30 juni 2023, <https://kro-ncrv.nl/pers-berichten/dochter-sigrid-kaag-in-college-tour-bang-voor-aanslag-op-moeder>.

⁷ DeGoedeZaak. *Onderzoek naar online veiligheid voor politieke ambtsdragers*. 2023.

⁸ Klein Kranenburg, L., S. Brookman, C. van Miltenburg, J. Bouwmeester, E. Weijkamp, B. de Jong. *Monitor Integriteit en Veiligheid* (Amsterdam: I&O Research, 2023).

⁹ Nijdam, M. J., Olff, M., De Vries, M., Martens, W. J., & Gersons, P. B. R., *Psychosociale effecten van dreiging en beveiliging* (Den Haag: Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding, 2008).

Bedreigingen, intimidatie en geweld kunnen, bewust en onbewust, leiden tot situaties waarin slachtoffers negatieve emoties en fysiologische reacties ervaren. Deze situaties vragen om aandacht en kunnen leiden tot verminderde concentratie op de taak en verminderde prestaties op de taak.¹⁰ Bepaalde taken blijken significant slechter te worden uitgevoerd onder stressvolle omstandigheden. Dit geldt met name bij taken die een snelle reactie eisen, veel aandacht vragen of complex zijn. Bovendien kan stress leiden tot een beperkte waarneming (tunnelvisie), het missen van taakrelevante informatie, het verkeerd bedreigender dan werkelijk interpreteren van informatie¹¹ en het vertonen van risicomijdend gedrag.¹² Denk aan een bestuurder die wordt geconfronteerd met niet-strafbare intimidatie door middel van wettelijke middelen zoals het veelvuldig voeren van bestuursrechtelijke juridische procedures.¹³

Deze juridische procedures kunnen een vertragende of frustrerende werking hebben op het werk van de bestuurder en kunnen leiden tot een situatie waarin de bestuurder erop beducht is verantwoordelijk te worden gehouden voor een fout die in de ambtelijke organisatie is gemaakt. In het uiterste geval kan een voorzichtigere houding ertoe leiden dat het slachtoffer opstapt door de druk van intimidatie, bedreiging of geweld. Ook een tegenovergesteld reactiepatroon is mogelijk waarin sprake is van een sterkere overtuiging en een zekere mate van verharding in iemands opvattingen. Het slachtoffer raakt door de situatie meer overtuigd van het belang om de strijd aan te gaan over een bepaald

onderwerp.¹⁴ Dit kan doelgericht gedrag verstoren omdat vechtlust de blik vertroebelt en daardoor signalen uit de omgeving worden gemist. Denk aan een politicus die in een bepaald dossier interne tegenspraak door ambtenaren (on)bewust negeert en onder invloed van de bedreiging zijn eigen koers vaart. In beide situaties functioneert de democratie niet naar behoren omdat de bedreiging, intimidatie of het geweld leidend is voor het gedrag in plaats van argumenten en debat.

Slachtoffers die te maken hebben gehad met (gepercipieerde) bedreigingen, intimidatie en/of geweld rapporteren toegenomen achterdocht, slapeloosheid en gewichtsafname.¹⁵ In de privé situatie kan een verandering optreden in de relaties binnen het gezin.¹⁶ Het slachtoffer, de partner of de kinderen kunnen een meer beschermende rol aannemen, zoals onlangs te zien was in een fragment van het televisieprogramma *College Tour* waar de dochters van Sigrid Kaag hun zorgen uitten over de veiligheid van hun moeder. Spontane activiteiten en openbare gelegenheden worden vermeden uit angst voor een confrontatie met de dader en bepaalde plekken in het huis worden vermeden uit angst voor een aanslag. Ook kan het slachtoffer schuldgevoelens ervaren ten opzichte van gezinsleden die de consequenties van zijn of haar beroepskeuze moeten dragen. Op hun beurt kunnen gezinsleden het slachtoffer verwijten dat ook zij last ondervinden van de bedreigingen of intimidatie en verwachten of eisen dat het slachtoffer zijn of haar functie neerlegt. Tenslotte kan de bedreiging of intimidatie de eer of goede naam van de functionaris

¹⁰ Delahaij, R., & Gaillard, A. W. "Individual differences in performance under acute stress." *Proceedings of the Human Factors and Ergonomics Society Annual Meeting, Volume 52*, (New York: Sage Publications, 2008) pp. 965-969.

¹¹ Delahaij, R., & Gaillard, A. W. "Individual differences in performance under acute stress." *Proceedings of the Human Factors and Ergonomics Society Annual Meeting, Volume 52*, (New York: Sage Publications, 2008) pp. 965-969.

¹² Bovenkerk, F., *Bedreigingen in Nederland: Verkenning in opdracht van politie en wetenschap* (Amsterdam: Politie en Wetenschap, 2005); Clark, L., Li, R., Wright, C. M., Rome, F., Fairchild, G., Dunn, B. D., & Aitken, M. R., "Risk-avoidant decision making increased by threat of electric shock." *Psychophysiology*, 49(10), (2012), pp. 1436-1443; Marijnissen, D. *Bedreigde wethouders. Een onderzoek naar de aard en invloed van bedreigingen tegen lokale politici* (Den Haag: Boom criminologie, 2019); Nijdam, M., Gersons, B., & Olff, M., *Dutch politicians' coping with terrorist threat*. *British Journal of Psychiatry*, 197(4), (2010), 328-329. doi:10.1192/bjp.bp.109.076901.

¹³ Boswijk. 'Binnen de lijntjes, maar toch fout': Een verkennend onderzoek naar niet-strafbare intimidatie van (politieke) ambtsdragers en overheids-medewerkers middels wettelijke middelen. (Leiden & Tilburg: Universiteit Leiden & Tilburg University, 2021).

¹⁴ Bovenkerk, F., *Bedreigingen in Nederland: Verkenning in opdracht van politie en wetenschap* (Amsterdam: Politie en Wetenschap, 2005); Clark, L., Li, R., Wright, C. M., Rome, F., Fairchild, G., Dunn, B. D., & Aitken, M. R., "Risk-avoidant decision making increased by threat of electric shock." *Psychophysiology*, 49(10), (2012), pp. 1436-1443; Marijnissen, D. *Bedreigde wethouders. Een onderzoek naar de aard en invloed van bedreigingen tegen lokale politici* (Den Haag: Boom criminologie, 2019).

¹⁵ Marijnissen, D. *Bedreigde wethouders. Een onderzoek naar de aard en invloed van bedreigingen tegen lokale politici* (Den Haag: Boom criminologie, 2019).

¹⁶ Marijnissen, D. *Bedreigde wethouders. Een onderzoek naar de aard en invloed van bedreigingen tegen lokale politici* (Den Haag: Boom criminologie, 2019); Nijdam, M. J., Olff, M., De Vries, M., Martens, W. J., & Gersons, P. B. R., *Psychosociale effecten van dreiging en beveiliging* (Den Haag: Nationaal Coördinator Terrorismedreiging, 2008).

en zijn naasten aantasten. Deze vorm van immateriële schade kan leiden tot aanvullende schade zoals het (al dan niet) gedwongen neerleggen van de functie of het mislopen van nieuwe opdrachten. De reputatieschade betreft overigens niet alleen de individuele functionaris maar kan een risico vormen voor de gehele beroepsgroep. Het kan leiden tot een daling van het aanzien van en het animo voor het werken voor de publieke zaak.¹⁷

Bedreigingen, intimidaties en geweld maken steeds vaker deel uit van het spectrum van activiteiten die de samenleving onderneemt om politici en bestuurders en besluitvorming te beïnvloeden. Het aantal personen dat ingrijpende beveiligingsmaatregelen nodig heeft, zal vermoedelijk verder toenemen.¹⁸ Daarbij is aandacht voor de effecten van de bedreiging of intimidatie en de eventuele beveiliging op het professioneel handelen van de beveiligde van belang (kan de persoon de werkzaamheden op dezelfde wijze voortzetten of is een aanpassing wenselijk), maar zeker ook aandacht voor de effecten van de bedreiging of intimidatie en beveiliging op de relaties binnen het gezin. Een communicatiestrategie op maat is essentieel om de effecten van bedreigingen en beveiliging op ons denken en handelen te beperken.

Auteur: Diana Marijnissen
Avans Hogeschool

Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 58 en impact op het stelsel: terrorisme blijvende prioriteit

Terrorisme is een van de primaire bronnen van dreiging voor het stelsel Bewaken en Beveiligen. Na een aantal jaren waarin terrorisme zeer hoog op de (Nederlandse) agenda stond, is het onder andere door de afnemende dreiging sinds 2018 wat meer naar de achtergrond geschoven. Tegelijkertijd is er, mede door de moorden op Derk Wiersum en Peter R. de Vries, groeiende aandacht voor geweld vanuit de georganiseerde misdaad. De aandacht in de politiek en media lijkt zich de afgelopen periode voornamelijk op deze bron van dreiging te richten. Het nieuwste *Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland* (DTN)

van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) constateert dat de terroristische dreiging in Nederland het afgelopen half jaar is toegenomen. Het dreigingsniveau blijft echter gehandhaafd op niveau 3 (van 5), wat betekent “dat een aanslag in Nederland voorstelbaar is”.¹⁹

Verdieping: Zeer omvangrijke groep doelwitten

In deze verdieping zal gekeken worden naar twee dreigingen die door hun omvang en aard van groot belang zijn voor het stelsel: jihadisme en anti-institutioneel extremisme. Het jihadisme vormt volgens DTN 58 de grootste dreiging voor Nederland. Opvallend zijn de meerdere en uitgebreide verwijzingen naar koranvernielingen en de dreiging die er vanuit jihadistische bewegingen uitgaat richting personen en organisaties die zich (vermeend) blasfemisch uiten. Aanslagen in het verleden zoals op het kantoor van Charlie Hebdo, docent Samuel Paty, cartoonist Kurt Westergaard of schrijver Salman Rushdie²⁰ laten zien dat dit een reële dreiging is met een grote maatschappelijke impact.

Volgens het DTN staat Nederland de afgelopen periode extra in de belangstelling van jihadisten, onder andere door de koranvernietiging door de frontman van Pegida. Het DTN geeft hierbij echter aan dat dit zich niet beperkt tot een dreiging in Nederland: de dreiging tegen Nederlandse belangen in het buitenland is mogelijk groter.²¹ Daarnaast wijst het DTN erop dat er ook dreiging uitgaat van individuen die met eenvoudige middelen en weinig voorbereiding een aanslag zouden kunnen plegen. De doelwitten van dit soort aanslagen zijn vaak willekeurig van aard, en zogenaamde “soft targets”, die niet beschermd worden. Tegelijkertijd vormen politieagenten en militairen zelf ook een bekend doelwit van jihadisten.

Het anti-institutioneel extremisme vormt volgens DTN 58 een andere belangrijke dreiging. Deze dreiging lijkt volgens het DTN sinds de coronapandemie sterk toe te nemen. Het is echter vooral een bedreiging van de democratische rechtsorde, omdat het de legitimiteit van de overheid en instituties ondermijnt. Toch waarschuwt het DTN ook voor een directere, maar wel beperkte geweldsdreiging.

¹⁷ Marijnissen, D. *Bedreigde wethouders. Een onderzoek naar de aard en invloed van bedreigingen tegen lokale politici* (Den Haag: Boom criminologie, 2019); Nijdam, M. J., Olf, M., De Vries, M., Martens, W. J., & Gersons, P. B. R., *Psychosociale effecten van dreiging en beveiliging* (Den Haag: Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding, 2008); Peer, W. “Nieuwe wethouders zijn moeilijk te vinden: ‘Wordt gezien als vervellende baan’”, *Algemeen Dagblad*, 28 mei 2022.

¹⁸ Yeşilgöz-Zegerius, D. *Kamerbrief versterking georganiseerde criminaliteit*. (Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2022).

¹⁹ Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, *Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 58* (Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2023), p.3.

²⁰ Waarbij de laatste twee deze aanslagen gelukkig overleefden.

²¹ NCTV, *Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 58*, 2023, p.3.

Deze volgen met name uit complottheorieën over een zogenaamde “kwaadaardige elite” die Nederland (en de wereld) zou besturen en die als doel zou hebben “om de bevolking doelbewust te onderdrukken of zelfs uit te moorden”.²² Door de brede definitie van deze “elite”, die naast politici en bestuurders volgens sommigen ook reikt tot andere overheidsfunctionarissen, rechters, journalisten of wetenschappers²³, gaat het hier om een zeer grote en diverse groep. Al met al laat het DTN zien dat de terroristische dreiging nog steeds zeer relevant is voor het Stelsel Bewaken en Beveiligen. Ten aanzien van de dreiging vanuit het jihadisme is het stelsel al goed ingericht, mede door eerdere ervaringen en een lange historie aan dreigingsinschattingen en maatregelen. Wel lijkt de huidige dreiging zich nadrukkelijker op specifieke personen te richten.

De dreiging van het anti-institutioneel extremisme roept nieuwe vragen op. Het gaat om een mogelijk zeer omvangrijke groep van doelwitten (van politici tot wetenschappers), maar wel een waarvoor de directe geweldsdreiging als zeer beperkt wordt ingeschat. De vraag is welke meerwaarde deze algemene constatering in het DTN voor het stelsel heeft. Duidelijk is dat de dreiging van anti-institutioneel extremisme voorstelbaar is maar, een concrete dreigingsinschatting maken blijft erg lastig. Een onbedoeld neveneffect van grote groepen mensen of beroepsgroepen als mogelijk bedreigd te benoemen kan zijn dat bijvoorbeeld politici of wetenschappers zich niet langer durven uit te spreken, waarmee de democratische rechtsorde onbedoeld kan worden aangetast.

Auteur: Jeanine de Roy van Zijdewijn
Universiteit Leiden

Game theory en serious gaming als onderdeel van de Strategische Onderzoeksagenda Bewaken en Beveiligen

De Strategische Onderzoeksagenda Bewaken en Beveiligen²⁴ beoogt vanuit verschillende wetenschappelijke disciplines en door middel van verschillende onderzoeks- en trainingsmethodes het stelsel te verrijken. Daartoe nodigt het onderzoekers uit voorstellen in te dienen om voor de stelselpartners of, mooier nog, met stelselpartners, antwoorden te vinden op prangende vragen. Een belangrijk

vraagstuk betreft het capaciteitsvraagstuk rond het bewaken en beveiligen van personen, objecten en diensten. De Technische Universiteit Eindhoven (TU/e) en de Nederlandse Defensie Academie (NLDA) hebben op dit thema een innovatief onderzoeks- en trainingsvoorstel ingediend.

Verdieping: Op zoek naar een betere positionering van rapid response teams en verdeling van persoonsbeveiligers

Als onderdeel van de Strategische Onderzoeksagenda Bewaken en Beveiligen wordt in het najaar van 2023 door een onderzoeksteam van de Technische Universiteit Eindhoven (TU/e) en de Nederlandse Defensie Academie (NLDA) een tweetal inspirerende werksessies gepland met deelnemers van de vier stelselpartners (de Nationale Politie, de Koninklijke Marechaussee, het Openbaar Ministerie en de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid). In deze werksessies wordt onderzocht op welke wijze kwantitatieve methoden en technieken gebruikt kunnen worden om betere operationele, tactische, en strategische beslissingen te maken binnen het stelsel bewaken en beveiligen.

In de eerste werksessie gaan deelnemers aan de slag met een verkenning van de vormen die kwantitatief onderzoek kan behelzen ten behoeve van bewaken en beveiligen. Via een combinatie van een plenair deel met twee casussen – die zijn uitgewerkt tot een bordspel – maken de deelnemers kennis met het type onderzoek van de TU/e en wat hiermee bereikt kan worden. De bordspellen die gespeeld zullen worden, zijn:

1. Positionering van rapid response teams.

In dit spel moeten deelnemers bepalen waar ze een aantal rapid response teams moeten positioneren, ten einde de impact van een aanslag te minimaliseren.

2. Verdeling van persoonsbeveiligers

In dit spel dienen deelnemers te bepalen hoe ze persoonsbeveiligers over een aantal bedreigde personen moeten verdelen, ten einde de kans op aanslagen te minimaliseren.

Na deze inhoudelijke kennismaking zullen de wetenschappers van de TU/e en NLDA meer vertellen over hoe kwantitatieve methodes en technieken gebruikt kunnen worden om een optimale strategie te bepalen voor de vraagstukken in de spellen.

²² NCTV, *Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland* 58, 2023, p.38.

²³ NCTV, *Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland* 58, 2023, p.38

²⁴ Bakker, E., van Buuren, J. en Schuurman, B. *Strategische Onderzoeksagenda Bewaken en Beveiligen 2023-2027* (Universiteit van Leiden, 2022)

Vervolgens worden deelnemers gevraagd vergelijkbare kwantitatieve vraagstukken binnen hun eigen afdeling te identificeren. Deze worden vervolgens gedocumenteerd.

Voorafgaand aan de tweede werksessie worden medewerkers gevraagd om de eerder geformuleerde vraagstukken te prioriteren. In deze tweede werksessie worden de hoogst geprioriteerde vraagstukken in verschillende fases besproken door de medewerkers samen met dewetenschappers. Hierbij kan bijvoorbeeld aan de orde komen: (I) het type functionaris en middelen benodigd om het vraagstuk op te pakken en (II) de verwachte obstakels in het proces van het behandelen van het vraagstuk.

Met deze sessies en de ervaring van de onderzoekers van de TU/e en de NLDA met het gebruik van kwantitatieve methodes en technieken wordt beoogd een bijdrage te leveren aan de optimalisatie van de inzet van de schaarse mensen en middelen van de stelselpartners. Op die manier moeten de sessies tevens een steentje bij dragen aan een antwoord op een van de belangrijkste praktische en prangende vraagstukken rond het stelsel, namelijk het capaciteitsvraagstuk.

Auteur: Loe Schlicher

Technische Universiteit Eindhoven

Aanslagen op politici Japan

Op 15 april 2023 werd een aanslag op de Japanse premier Fumio Kishida vrijdeld. De premier sprak die ochtend in de prefectuur Wakayama om zijn steun uit te spreken voor een lokale kandidaat van zijn Liberaal-Democratische Partij (LDP). Beelden van de aanslag gingen de hele wereld over. Vooral het snelle handelen van één van de persoonsbeveiligers viel op.²⁵ Die sloeg een explosief dat de aanslagpleger richting Kishida gooide snel weg met een aktetas. De aktetas werd vervolgens door de persoonsbeveiligers opgeklapt om als kogelwerend schild te fungeren.²⁶ Hoewel de persoonsbeveiligers die Kishida beschermde veel lof kreeg, leidde de aanslag ook tot ophef. Die vond namelijk nog geen jaar na de aanslag op oud-premier Shinzo Abe plaats. Die stierf begin juli 2022 nadat hij met een zelfgemaakt vuurwapen door een schutter werd neergeschoten tijdens een publieke bijeenkomst.²⁷

²⁵ P. Satam, 'Japan's "Ballistic Briefcase" Spurs Internet; Netizens Debate on Deceptive Armor Used by PM Kinshida's Guards.' *The Eurasian Times*. 18 april 2023.

²⁶ "Hoe een bijzondere 'aktetas' Japanse premier beschermde bij aanslag." *De Standaard*. 17 april 2023.

²⁷ "Japanse oud-premier Abe op straat vermoord tijdens verkiezingstoespraak." *NOS*. 8 juli 2022.

Verdieping: persoonsbeveiliging onder druk

De aanslagen op de huidige en oud-premier van Japan roepen een aantal vragen op: hoe staat het ervoor met het stelsel voor persoonsbeveiliging in Japan? En heeft Japan – een land dat bekend staat om haar lage misdaadcijfers – te maken met een veranderend dreigingsbeeld? En kan Nederland mogelijk leren van de gebeurtenissen in Japan? De aanslagen leiden tot grote druk op het stelsel van persoonsbeveiliging in Japan. Het hoofd van de nationale politie van Japan trad af nadat een onderzoekscommissie na de moord op Shinzo Abe een vernietigend rapport schreef over zijn beveiliging. Uit het onderzoek bleek dat onervaren politieagenten grote verantwoordelijkheid kregen op het gebied van persoonsbeveiliging. Ook bleek dat de beveiligingssituatie tijdens het evenement operationeel tekortschoot. De zuidkant van het podium waarop Abe sprak was onbeveiligd waardoor de schutter makkelijk via die zijde kon toeslaan.²⁸ Bovendien slaagden Abe's persoonsbeveiligers er niet in om de oud-premier, tussen het eerste schot, dat hem miste, en het tweede schot, dat 2,5 seconde later werd gelost en hem fataal raakte, te beschermen. Ten slotte probeerden geen van Abe's beveiligers hem direct na de schoten te beschermen, maar gingen zij allen achter de schutter aan, zonder dat duidelijk was dat de dreiging van één aanslagpleger kwam.²⁹

De beveiliging van Fumio Kishida kwam, na de vrijdelde aanslag op hem, ook onder de loep te liggen. Een groepje omstanders dat de aanslagpleger direct na het gooien van het explosief wist te overmeesteren werd in eerste instantie als helden onthaald. Tegelijkertijd leidde het snelle handelen van de omstanders tot de vraag: waarom waren Kishida's persoonsbeveiligers er niet eerder bij?³⁰ Later bleek ook dat veel voorgeschreven extra beveiligingsmaatregelen – ingesteld na de moord op Abe – niet waren opgevolgd.³¹

Als gevolg van de aanslag op Kishida wordt het stelsel van persoonsbeveiliging in Japan wéér door experts onderzocht.³² Mogelijk kunnen de opbrengsten van de Japanse onderzoeken waarde hebben voor het stelsel Bewaken en Beveiligen in Nederland. Het dreigingsbeeld is immers herkenbaar. Ook in Nederland kennen we een grote dreiging die uitgaat naar hoogwaardigheidsbekleders, waarbij zelfs de premier

²⁸ B. Graham & AFP, "Bodyguard's wild act as Japan PM Fumio Kishida bombed on TV." *News.com.au*, 16 april 2023.

²⁹ "The 2.5 seconds that sealed the fate of Japan's Shinzo Abe." *Al Jazeera*. 19 juli 2022.

³⁰ Bureau Buitenland, "Japanse vissers als helden onthaald na aanval op premier Kishida." *NPO Radio 1*, 18 april 2023.

³¹ "Kishida attack exposes holes in Japan's VIP protection.", *Nikkei Asia*, 17 april 2023.

³² "Kishida attack exposes holes in Japan's VIP protection.", *Nikkei Asia*, 17 april 2023.

en de koning als mogelijk doelwit worden genoemd. Hun ongestoord functioneren vormt een hoeksteen van de democratische rechtsorde en goede beveiliging van evenementen waar zij optreden is om die reden essentieel.

Een ander opvallend aspect van de aanslagen in Japan is het feit dat beiden gepleegd werden met zelfgemaakte wapens. Dat roept de vraag op of we in Nederland nog meer waakzaam moeten zijn voor wapens van eigen makelij. Eind vorig jaar trok de politie aan de bel in verband met de toename van 3D-geprinte vuurwapens die in Nederland worden aangetroffen.

Die zijn niet per se populair in het criminele circuit, waar men over het algemeen toch al toegang tot wapens heeft, maar wel onder bijvoorbeeld rechtsextremisten.³³ De dreiging op hoogwaardigheidsbekleders komt meer dan eens vanuit deze hoek. Ook wordt het gebruik van zelfgemaakte explosieven steeds populairder onder criminelen. Deze worden momenteel op grote schaal ingezet bij intimidatiecampagnes zoals op dit moment in Rotterdam.³⁴

Auteur: Stijn Willem van 't Land
Universiteit Leiden

Lokale nuchterheid? Een verkennend onderzoek naar de lokale preventie van bedreiging en intimidatie door online complotdenkers

Sinds de coronapandemie zijn complottheorieën meer mainstream geworden.³⁵ Complotdenken heeft vaak een anti-institutionele strekking die gepaard gaat met een vijandige houding richting bestuurders, journalisten, wetenschappers, rechters en politieambtenaren. Het idee van een kwaadaardige elite die burgers wil onderdrukken is in Nederland relatief wijdverspreid en wordt door aanjagers van complotdenken telkens aan nieuwe maatschappelijke en wereldwijde ontwikkelingen gerelateerd, zoals de stikstofcrisis en de oorlog in Oekraïne.³⁶ De politie meldt dat er nog nooit zoveel meldingen van ernstige bedreigingen van journalisten en politici zijn gedaan als in

het jaar 2022, hetgeen leidt tot extra inzet voor het stelsel Bewaken en Beveiligen.³⁷ Binnen het stelsel Bewaken en Beveiligen is echter sprake van schaarse capaciteit die efficiënt moet worden ingezet.³⁸

Een verkennend onderzoek naar de lokale preventie van bedreiging en intimidatie door complotdenkers, uitgevoerd door het lectoraat Maatschappelijke Veiligheid van Hogeschool Saxion, heeft als doel inzage te krijgen in preventie van bedreiging en intimidatie door complotdenkers op basis van de kracht van lokale samenwerking. De uitkomsten van het onderzoek kunnen aanleiding zijn voor investeringen in preventie, wat kan leiden tot een kleiner aantal personen en objecten dat overheidsbescherming nodig heeft. Daarmee verlicht het de druk op het stelsel Bewaken en Beveiligen.

Verdieping: Preventie door inzet lokale netwerken en publieke organisaties

Hoewel complotdenkers vooral online actief zijn, gaan enkelen lokaal ook fysiek over tot bedreiging en intimidatie. Deze dreiging trekt een zware wissel op het stelsel Bewaken en Beveiligen. Daarnaast raakt dit de samenleving, het openbaar bestuur maar vooral ook de personen die het mikpunt van complotdenken zijn. Het terugdringen van deze dreiging begint lokaal.

Door gebruik te maken van de kracht van lokale netwerken kunnen burgers minder vatbaar raken voor complotten, signalen van dreiging vroeger worden opgepikt en kwetsbare doelgroepen weerbaarder worden gemaakt. Lokale (publieke) organisaties en instituties als het onderwijs, maatschappelijk werk en andere informele netwerken kunnen in samenspel bijdragen aan het voorkomen van bedreiging en intimidatie als gevolg van complotdenken.

Onderdelen van een dergelijke, lokale preventie zijn bijvoorbeeld het aanbieden van scholing en trainingen aan jongeren rondom digitaal burgerschap en informatievaardigheden; het verzorgen van weerbaarheidstrainingen voor ambtenaren en bestuurders; het vergroten van handelingsperspectieven van

³³ R. Andringa, "Zorgen over 3D-vuurwapens, Politie en OM willen verbod op delen ontwerpen," NOS Nieuws, 24 mei 2022.

³⁴ "Al 45 aanhoudingen voor explosies Rotterdam, ook minderjarigen", RTL Nieuws, 20 mei 2023.

³⁵ Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid. De verschillende gezichten van de coronaprotesten. (Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2021).

³⁶ Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst. AIVD jaarverslag 2022. (Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2023).

³⁷ Nationale Politie. Jaarverantwoording politie 2022. (Den Haag: Nationale Politie, 2023).

³⁸ Bos, J. G., Berndsen-Jansen, M. A., & Van Eck, J. J., Adviescommissie toekomstbestendig stelsel bewaken en beveiligen (Den Haag: Rijksoverheid, 2021).

jongerenwerkers en wijkagenten; het uitvoeren van online sentimentanalyses om de aard en mate van maatschappelijk ongenoegen in de lokale gemeenschap in beeld te brengen; het opzetten van lokale samenwerkingsverbanden en het verbeteren van de informatiepositie van de politie.

De resultaten van het verkennende onderzoek naar een lokale preventieve aanpak van bedreiging en intimidatie als gevolg van complotdenken worden verwerkt in een workshop voor de betrokken lokale partijen. Na het delen van opgedane inzichten uit de literatuur en interviews met professionals, zal in een open dialoog met de deelnemers aan het onderzoek worden gesproken over de meerwaarde van, en randvoorwaarden voor, het opzetten of verbeteren van een lokale preventieve aanpak.

Auteurs: Remco Spithoven, Robin Christiaan
van Halderen en Renze Tjoelker
Hogeschool Saxion

**Universiteit
Leiden**

Governance and Global Affairs

Uitgave

Universiteit Leiden

Onderzoeksproject Bewaken & Beveiligen

Faculteit Governance & Global Affairs

Turfmarkt 99, 2511 DP Den Haag

+31 (0)70 8000 9500

Meer informatie

bewakenenbeveiligen.universiteit leiden.nl

bewakenenbeveiligen@fgga.leidenuniv.nl